

Information för anpassning

I denna artikel, som är skriven av sekreterare Jan Molin vid socialförvaltningen i Göteborg, behandlas den mera praktiska sidan av informationsproblemen för invandrarna.

Informationsproblemet kompliceras i hög grad av de mycket stora skillnaderna i tänkesätt och beteendemönster mellan olika invandrargrupper. Ansvar för informationen åvilar i första hand staten. En stor del av ansvaret faller emellertid även på kommunerna, inte minst genom den senaste utvidgningen av socialhjälp lagen.

För närvarande prövas olika informationsvägar bl.a. i samarbete med invandrarernas egna organisationer. Detta samarbete är ingalunda problemfritt. För framtiden krävs ett enhetligare system för informationen till dessa grupper i samhället.

Jan Molin

Informationsbehovet

Individens anpassning och personliga tillfredsställelse kräver att vissa elementära behov och villkor uppfylls. För att tillfredsställa behoven måste individen agera inom och betjäna sig av det system människorna tillsammans skapat — samhället. För att fungera adekvat måste individen alltså äga kännedom om hur det samhälle han lever i fungerar.

Gemensamt för nästan alla invandrare är bristfällig kunskap om det nya landets samhällssystem. De har behov av information om allt i det nya landet, från grundlagar till umgängeskonventioner. Själva söker de emellertid upp myndigheter etc först när akuta problem uppstår. Åtgärder för invandrarernas anpassning, i detta fall information, måste alltså väsentligen initieras av svenska myndigheter.

Ett påpekande innan jag går in på olika vägar att ge informationen. Vi svenskar ser gärna invandrarna som en grupp med vissa generella

karaktistika. Det är ett mycket förenklat synsätt. Invandrarna är en långt heterogener grupp än t.ex. infödda svenskar. Skillnader i tänkesätt och beteendemönster kan vara så stora mellan individer från samma ursprungsland att de knapast kan förstå varandra trots att de talar samma språk. Än större är skillnaden mellan turkiska bönder och amerikanska avhoppare. Väsentligt är därför att vi som skall försöka ge information och stöd inser att generella metoder sällan kan tillämpas.

Ansvar för informationen

Huvudansvaret för invandrarernas anpassning åvilar staten. Väsentliga uppgifter utförs av arbetsmarknads- och skolmyndigheter. Ett särskilt organ, arbetsgruppen för invandrarfrågor, har till uppgift att överväga lämpliga åtgärder som underlättar invandrarernas anpassning. Inga Gottfarb som är konsult till arbetsgruppen behandlar i detta nummer bl.a. dess verksamhet.

Arbetsgruppen försöker bl.a. genom olika publikationer, särskilt på invandrarnas hemlandsspråk, sprida kunskap om svenska samhällsförhållanden, lagar och bestämmelser, hur myndigheter och organisationer arbetar etc. Särskilt har Invandrar-tidningen en stor uppgift att fylla. Det tyder inte minst de hundratals brev på som varje månad kommer till tidningen med frågor som rör allt från de trivialaste ting till livsavgörande beslut.

De direkta kontakterna med invandrarna och de praktiska serviceproblemen svarar huvudsakligen kommunala och fackliga organ samt intresseorganisationer för. Enligt lagen om socialhjälp åligger det den kommunala socialvården att lämna upplysningar i sociala frågor och annat bistånd i personliga angelägenheter. Socialvården har uppmärksammat invandrarnas problem men vanligen först när de blivit akuta. Några försök att skapa en organisation för att möta invandrarnas specifika problem redan i ett initialskede har knappast förekommit.

I år beslöt riksdagen om en ändring av socialhjälpslagen i avsikt att betona kommunernas skyldighet att se till att de sociala förmåner den enskilde har rätt till också kommer denne tillgodo. Socialhjälpslagens § 1 har nu följande lydelse: "Varje kommun skall tillse, att den som vistas i kommunen erhåller den omvårdnad, som med hänsyn till hans behov och förhållanden i övrigt, kan anses tilfredsställande. Kommunen skall vidare sörja för att den, som vistas i kommunen och finnes vara i behov av hjälp, erhåller sådan".

Flera praktiska vägar provas

Under trycket av stor invandring har praktiska åtgärder blivit nödvändiga. I städer och samhällen dit många invandrare flyttat har olika slag av informationsbyråer startats. De har givits olika utformning och drivs av skilda organ. Gemensamt för dem är att de ger upplysning, helst på invandrarnas hemlandsspråk, i samhällsfrågor och hänvisar till behöriga myndigheter. Ofta har kurativ verksamhet knutits till byråerna.

Samarbetskommittéer med representanter för t.ex. staden, fackliga organisationer och bildningsorganisationer samt större företag har bildats. Sär-

skilt i mindre städer och orter med många invandrare har samarbete upptagits med lokala nationalitetsföreningar. Kurser, framförallt i svenska, har anordnats i samverkan med bildningsorganisationer. Vid informationsbyråerna har man tillhandahållit tolkar. Speciella problem har uppmärksamats, t.ex. har deklarationshjälp erbjudits på flera håll. Fritidsaktiviteter stöds, t.ex. genom kontakter med lokala föreningar. Insatser för att upplysa svenskar om invandrarna och deras problem har även gjorts. Interna religiösa och andra invandrarorganisationer svarar även för värdefulla kurativa insatser och upplysning till invandrarna.

I Stockholm startades för knappt ett år sedan en informationsbyrå, Immigrant Service, som sorterar under en utlänningsutredning vid Stockholms stadskollegium. Byråns uppgift är främst att förmedla kontakter med och slussa invandrare till rätta statliga och kommunala organ eller enskilda organisationer och institutioner. Byrån som har ett utmärkt läge på Vasagatan mittemot Stockholms central har haft 600—800 besök per månad. De konkreta arbetsuppgifterna har främst inneburit information i relativt elementära frågor rörande arbete, bostad, sociala och religiösa förhållanden etc samt hänvisning och tolkförmedling till behöriga myndigheter, organisationer och institutioner. På programmet står information i speciella frågor till utvalda grupper, t.ex. barnavård för grekiska kvinnor. I Stockholm finns vidare en särskild invandragård som i TBV:s regi anordnar kurser, förströelse etc under veckosluten.

En annan informationskälla för invandrarna är arbetsförmedlingarna som på orter med stort antal arbetsansmällda utlännningar infört särskilda utlänningsavdelningar. I många fall har dessa kommit att behandla även andra problem än de som har direkt att göra med arbete. Invandrarna träffar där språkkunniga assistenter som ofta blir deras enda kontaktpunkt med det svenska samhället. I samband med t.ex. ändrade arbetsförhållanden aktualiseras problem inom andra samhällsområden varför det ter sig naturligt att dessa problem också ventileras med assistenterna vid arbetsförmedlingarna. Länsarbetsnämndernas utlänningsavdelningar har därför i vissa län kom-

mit att bedriva en omfattande rådgivnings- och upplysningsverksamhet åt invandrare samt genom tillgång på tolkar kommit att utnyttjas även av andra myndigheter och organ.

En lämplig form för informationen till invandrarna är, i synnerhet i större städer, att samordna arbetsformerna för och lokalmässigt kombinera kommunal informationsservice och länsarbetsnämndernas utlänningsavdelningar. De senare som besöks av det stora flertalet arbetande utlänningar i regionen kan då erbjuda råd och informationer i alla frågor och invandrarna kan etablera personliga relationer med en assistent. En sådan organisation planeras f.n. i Göteborg och väntas börja fungera vid årsskiftet. Vid informationscentralen skall finnas samhällsinriktad personal med goda språkkunskaper från skilda språkområden samt någon tjänsteman med social utbildning, vilken bör ha rätt att fatta beslut i enklare sociala frågor, t.ex. om kontant socialhjälp. Till länsarbetsnämndens utlänningsavdelning skall knytas en tolkcentral, som alltså får lokalmässig direktkontakt med informationscentralen. Genom samverkan med andra kommunala myndigheter, olika organisationer etc. kan tolkcentralen komma att fungera som ett samlat organ för samtliga aktiviteter där tolkar anlitas. Därmed ges även möjlighet till en behövlig kontroll av tolkar. Många nu anlidade tolkar saknar förmåga att adekvat uttrycka sig i t.ex. juridiska eller sociala sammanhang. Det förekommer också att tolkar uppfattar sig som talesmän för landsmän.

Samverkan med invandrarorganisationer

De beskrivna informationsvägarna förmedlar emellertid blott ganska elementär upplysning och når endast vissa grupper av invandrare. För en längre gående och mer allomfattande information måste en aktivare verksamhet — uppsökning — komma till stånd.

I många invandrargrupper är nationsföreningar en väsentlig källa till information och gemenskapsupplevelse. Att upprätthålla kontakter med dessa är därför synnerligen värdefullt, men medför lätt komplikationer. Det finns olika organisationer eller grupper som anser sig representera alla

landsmän och som konkurrerar med eller rent av bekämpar varandra. Bland jugoslaverna i Sverige finns det t.ex. föreningar och organisationer för olika folkgrupper som serber och kroater. Det finns också skilda flyktinggrupper; en grupp som var motståndare till både den jugoslaviska quislingregimen under andra världskriget och den kommunistiska partisanrörelsen; t.o.m. en grupp som stödde den med Tyskland samarbetande jugoslaviska regeringen. Att få dessa grupper att samordna någon verksamhet sinsemellan eller med grupper som lämnat Jugoslavien av enbart ekonomiska skäl eller arbetsbrist låter sig inte göras. Ett annat extremt exempel, är grekiska samman slutningar av juntafientliga och juntatrogna. Om svenska myndigheter vänder sig till en av dessa grupper kan det medföra negativa effekter.

Ibland uppfattas inviter från informationsbyråerna som försök till inblandning eller rent av som politiska utspel. Uppfattningen om vad fackförbund och myndigheter representerar skiljer sig ofta mellan invandrare och svenskar. En spansk arbetare har svårt att tro att en fackförening är något annat än ett korruperat organ för regeringskontroll av arbetarna.

Finkänslighet och kunskap om de man vänder sig till måste finnas hos de som skall försöka ge mera djupgående upplysning än vad informationsbyråer och broschyrer kan. Det finns kategorier där uppsökande verksamhet är särskilt behövlig. Ett ofta nämnt exempel härpå är kvinnorna, i synnerhet de som kommer från medelhavsländerna.

Ett samlat grepp behövs

Risken för att en ny skiktning skall uppstå i det svenska samhället föreligger för närvarande — att invandrarna tillsammans med andra "missanpassade" och "utstötta" skall bilda en ny underklass. Många invandrare, t.ex. de som kommer från medelhavsländerna har som regel kortare utbildning än svenskar. De är vana vid en lägre levnadsstandard. I Sverige får de i första hand ta de arbeten till vilka det är svårt att rekrytera svenskar, d.v.s. industriarbeten inom låglönessektorer eller servicejobb med låg status (renhållning, diskplock etc). På grund av bostadsbristen hamnar de i stor-

städernas slumkvarter, där andra av det svenska samhällets "utstötta" vistas. Risker finns att invandrarna liksom dessa grupper hamnar i en social situation som succesivt förvärras. Utvecklingen kan grovt skisseras: Den sociala miljön kväver initiativ till uppbrott. Behovstillfredsställelse tenderar att ske vid sidan av samhällets normer. Samhället ingriper huvudsakligen med bestraffningar och sanktioner när lagar och normer överträds. Missanpassningen blir kronisk och ärvs av kommande generationer. Kriminalitet och alkoholism blir allt vanligare. Och många svenskar får sina uppfattningar om utlännningar bekräftade.

Något konsekvent och genomarbetat system för informationen åt invandrarna tillämpas som framgått inte i Sverige. Spontana initiativ från enskilda, organisationer samt lokala och statliga myndigheter har skapat ett lapptäcke av former för stöd och upplysning. Arbetsgruppen för invandrarfrågor gör ett inspirerat arbete för att väcka kom-

muner och myndigheter med ansvar för invandrararnas anpassning. Tråkigt nog behandlade 1961 års utlänningsutredning (SOU 1967:18) anpassningsfrågor så summariskt att en samlad och konsekvent politik i dessa frågor antagligen fördröjts avsevärt. När den centrala statliga utlänningsmyndigheten som föreslagits bl.a. av utredningen startar sin verksamhet bör en av huvuduppgifterna bli att åstadkomma en samordnad och enhetlig informationsverksamhet på lokalt plan.

Att ge våra i förhållande till andra länder fåtaliga invandrare tillräckligt stöd och en insikt om deras och samhällets roller kan ses som ett prov inför snart kommande tider då solidariteten kommer att ställa oavvisliga och radikala krav på att samhället öppnas för alla människor. Invandrararnas anpassning blir ett kriterium på det svenska samhällets framtidsmöjligheter i en värld där gränserna mellan folken måste suddas ut.

Att vara övervakare

är en handbok och uppslagsbok för övervakare. Här behandlas för första gången i bokform ämnet övervakningsmetodik.

Klientens bakgrund.

Den första kontakten.

Plats och tid för sammanträffanden.

Samarbete med klientens familj.

Gruppens betydelse.

Den dubbla lojaliteten.

Tystnadsplikt och diskretion.

Detta är bara några exempel på de frågeställningar som diskuteras.

Författaren **Kurt Gordan** är chefspsykolog vid Socialstyrelsen och har under lång tid deltagit i utbildningen av övervakare. Boken har skrivits med hjälp av experter på de olika vårdområdena: barn- och ungdomsvård, nykterhetsvård och kriminalvård. Dessutom ingår tillämpliga lagtexter samt utförligt sakregister.

 Kurt Gordan
**Att vara
övervakare**

KURT GORDAN Att vara övervakare I varje bokhandel 24:50